

ಶ್ರೀಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ರಾಮಾನುಜಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ನಿಗಮಾಂತಮಹಾದೇಶಿಕಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಭರತಶತ್ರುಘ್ನಹನುಮತ್ಸಮೇತ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣೇ ವಾಲ್ಮೀಕೀಯೇ ಆದಿಕಾವ್ಯೇ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡೇ

|| ತ್ರಯೋವಿಂಶಃ ಸರ್ಗಃ ||

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ಶ್ರೀ ರಂಗರಾಮಾನುಜ ಮಹಾದೇಶಿಕನ್

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ಶ್ರೀಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ರಾಮಾನುಜಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ನಿಗಮಾಂತಮಹಾದೇಶಿಕಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಭರತಶತ್ರುಘ್ನಹನುಮತ್ಸಮೇತ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

|| ತ್ರಯೋವಿಂಶಃ ಸರ್ಗಃ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ಯೋಜಸ್ವಿವಚನಂ ತೇನ ದೈವಸ್ಯ ಖಂಡನಂ ಪುರುಷಾರ್ಥಸ್ಯ ಮಂಡನಂ
ಚ ತಸ್ಯ ಶ್ರೀರಾಮಾಭಿಷೇಕವಿರೋಧಿಭಿಃ ಸಹ ಯೋದ್ಧುಮುದ್ಯಮಶ್ಚ

ಇತಿ ಬ್ರುವತಿ ರಾಮೇ ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣೋಽವಾಕ್ಯಿರಾ ಇವ |
ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಮಧ್ಯಂ ಜಗಾಮಾಶು ಸಹಸಾ ದೈನ್ಯಹರ್ಷಯೋಃ || 2.23.1 ||

ತದಾ ತು ಬದ್ಧಾ ಭ್ರುಕುಟೀಂ ಭ್ರುವೋರ್ಮಧ್ಯೇ ನರರ್ಷಭಃ |
ನಿಶಶ್ವಾಸ ಮಹಾಸರ್ಪೋ ಬಿಲಸ್ಥ ಇವ ರೋಷಿತಃ || 2.23.2 ||

ತಸ್ಯ ದುಷ್ಟೈತಿವೀಕ್ಷ್ಯಂ ತದ್ ಭ್ರುಕುಟೀಸಹಿತಂ ತದಾ |
ಬಭೌ ಕ್ರುದ್ಧಸ್ಯ ಸಿಂಹಸ್ಯ ಮುಖಸ್ಯ ಸದೃಶಂ ಮುಖಂ || 2.23.3 ||

ಅಗ್ರಹಸ್ತಂ ವಿಧುನ್ವಂಸ್ತು ಹಸ್ತೀ ಹಸ್ತಮಿವಾತ್ಮನಃ |
ತೀರ್ಯಗೂರ್ಧ್ವಂ ಶರೀರೇ ಚ ಪಾತಯಿತ್ವಾ ಶಿರೋಧರಾಂ || 2.23.4 ||

ಅಗ್ರಾಕ್ಷಣ್ಣಾ ವೀಕ್ಷಮಾಣಸ್ತು ತೀರ್ಯಗ್ಭ್ರಾ ತರಮಬ್ರವೀತ್ |
ಅಸ್ಥಾನೇ ಸಂಭ್ರಮೋ ಯಸ್ಯ ಜಾತೋ ವೈ ಸುಮಹಾನಯಂ || 2.23.5 ||

ಧರ್ಮದೋಷಪ್ರಸಂಗೇನ ಲೋಕಸ್ಯಾನತಿಶಂಕಯಾ |
ಕಥಂ ಹ್ಯೇತದಸಂಭ್ರಾಂತಸ್ತ್ವದ್ವಿಧೋ ವಕ್ತುಮರ್ಹತಿ || 2.23.6 ||

ಯಥಾ ಹ್ಯೇವಮಶೌಂಡೀರಂ ಶೌಂಡೀರಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ್ಷಭಃ |
ಕಿಂ ನಾಮ ಕೃಪಣಂ ದೈವಮಶಕ್ತಮಭಿಶಂಸಸಿ || 2.23.7 ||

ಪಾಪಯೋಸ್ತೇ ಕಥಂ ನಾಮ ತಯೋಃ ಶಂಕಾ ನ ವಿದ್ಯತೇ |
ಸಂತಿ ಧರ್ಮೋಪಧಾಸಕ್ತಾ ಧರ್ಮಾತ್ಮನ್ ಕಿಂ ನ ಬುದ್ಧಸೇ || 2.23.8 ||

ತಯೋಃ ಸುಚರಿತಂ ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಶಾಶ್ವತ್ ಪರಿಜಿಹೀರ್ಷತೋಃ |
ಯದಿ ನೈವಂ ವ್ಯವಸಿತಂ ಸ್ಯಾದ್ಧಿ ಪ್ರಾಗೇವ ರಾಘವ |
ತಯೋಃ ಪ್ರಾಗೇವ ದತ್ತಶ್ಚ ಸ್ಯಾದ್ ವರಃಪ್ರಕೃತಶ್ಚ ಸಃ || 2.23.9 ||

ಲೋಕವಿದ್ವಿಷ್ಟಮಾರಬ್ಧಂ ತ್ವದನ್ಯಸ್ಯಾಭಿಷೇಚನಂ |
ನೋತ್ಸಹೇ ಸಹಿತುಂ ವೀರ ತತ್ರ ಮೇ ಕ್ಷಂತುಮರ್ಹಸಿ || 2.23.10 ||

ಯೇನೈವಮಾಗತಾ ದ್ವೈಧಂ ತವ ಬುದ್ಧಿರ್ಮಹಾಮತೇ |
ಸೋಽಪಿ ಧರ್ಮೋ ಮಮ ದ್ವೇಷ್ಯೋ ಯತ್ಪ್ರಸಂಗಾದ್ ವಿಮುಹ್ಯಸಿ || 2.23.11 ||

ಕಥಂ ತ್ವಂ ಕರ್ಮಣಾ ಶಕ್ತಃ ಕೈಕೇಯೀವಶವರ್ತಿನಃ |
ಕರಿಷ್ಯಸಿ ಪಿತುರ್ವಾಕ್ಯಮಧರ್ಮಿಷ್ಠಂ ವಿಗರ್ಹಿತಂ || 2.23.12 ||

ಯದಯಂ ಕಿಲ್ಬಿಷಾದ್ ಭೇದಃ ಕೃತೋಽಪ್ಯೇವಂ ನ ಗೃಹ್ಯತೇ |
ಜಾಯತೇ ತತ್ರ ಮೇ ದುಃಖಂ ಧರ್ಮಸಂಗಶ್ಚ ಗರ್ಹಿತಃ || 2.23.13 ||

ತವಾಯಂ ಧರ್ಮಸಂಯೋಗೋ ಲೋಕಸ್ಯಾಸ್ಯ ವಿಗರ್ಹಿತಃ |
ಮನಸಾಪಿ ಕಥಂ ಕಾಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ತ್ವಾಂ ಕಾಮವೃತ್ತಯೋಃ |
ತಯೋಸ್ತ್ವಹಿತಯೋರ್ನಿತ್ಯಂ ಶತ್ರ್ವೋಃ ಪಿತ್ರಭಿಧಾನಯೋಃ || 2.23.14 ||

ಯದ್ಯಪಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಸ್ತೇ ದೈವೀ ಚಾಪಿ ತಯೋರ್ಮತಂ |
ತಥಾಪ್ಯುಪೇಕ್ಷಣೀಯಂ ತೇ ನ ಮೇ ತದಪಿ ರೋಚತೇ || 2.23.15 ||

ವಿಕ್ಲವೋ ವೀರ್ಯಹೀನೋ ಯಃ ಸ ದೈವಮನುವರ್ತತೇ |
ವೀರಾಃ ಸಂಭಾವಿತಾತ್ಮಾನೋ ನ ದೈವಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ || 2.23.16 ||

ದೈವಂ ಪುರುಷಕಾರೇಣ ಯಃ ಸಮರ್ಥಃ ಪ್ರಬಾಧಿತುಂ |
ನ ದೈವೇನ ವಿಪನ್ನಾರ್ಥಃ ಪುರುಷಃ ಸೋಽವಸೀದತಿ || 2.23.17 ||

ದ್ರಕ್ಷ್ಯಂತಿ ತ್ವದ್ಯ ದೈವಸ್ಯ ಪೌರುಷಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ಚ |
ದೈವಮಾನುಷಯೋರದ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಾ ವ್ಯಕ್ತಿರ್ಭವಿಷ್ಯತಿ || 2.23.18 ||

ಅದ್ಯ ಮೇ ಪೌರುಷಹತಂ ದೈವಂ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಂತಿ ವೈ ಜನಾಃ |
ಯೈರ್ಧೈವಾದಾಹತಂ ತೇಽದ್ಯ ದೃಷ್ಟಂ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಚನಂ || 2.23.19 ||

ಅತ್ಯಂಕುಶಮಿವೋದ್ದಾಮಂ ಗಜಂ ಮದಜಲೋದ್ಧತಂ |
ಪ್ರಧಾವಿತಮಹಂ ದೈವಂ ಪೌರುಷೇಣ ನಿವರ್ತಯೇ || 2.23.20 ||

ಲೋಕಪಾಲಾಃ ಸಮಸ್ತಾಸ್ತೇ ನಾದ್ಯ ರಾಮಾಭಿಷೇಚನಂ |
ನ ಚ ಕೃತ್ಸಾಸ್ತ್ರಯೋ ಲೋಕಾ ವಿಹನ್ಯುಃ ಕಿಂ ಪುನಃ ಪಿತಾ || 2.23.21 ||

ಯೈರ್ವಿವಾಸಸ್ತವಾರಣ್ಯೇ ಮಿಥೋ ರಾಜನ್ ಸಮರ್ಥಿತಃ |
ಅರಣ್ಯೇ ತೇ ವಿವತ್ಸ್ಯಂತಿ ಚತುರ್ದಶ ಸಮಾಸ್ತಥಾ || 2.23.22 ||

ಅಹಂ ತದಾಶಾಂ ಧಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಪಿತುಸ್ತಸ್ಯಾಶ್ಚ ಯಾ ತವ |
ಅಭಿಷೇಕವಿಘಾತೇನ ಪುತ್ರರಾಜ್ಯಾಯ ವರ್ತತೇ || 2.23.23 ||

ಮದ್ಬಲೇನ ವಿರುದ್ಧಾಯ ನ ಸ್ಯಾದ್ ದೈವಬಲಂ ತಥಾ |
ಪ್ರಭವಿಷ್ಯತಿ ದುಃಖಾಯ ಯಥೋಗ್ರಂ ಪೌರುಷಂ ಮಮ || 2.23.24 ||

ಊರ್ಧ್ವಂ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಂತೇ ಪ್ರಜಾಪಾಲ್ಯಮನಂತರಂ |
ಆರ್ಯಪುತ್ರಾಃ ಕರಿಷ್ಯಂತಿ ವನವಾಸಂ ಗತೇ ತ್ವಯಿ || 2.23.25 ||

ಪೂರ್ವರಾಜರ್ಷಿವೃತ್ತ್ಯಾ ಹಿ ವನವಾಸೋಽಭಿಧೀಯತೇ |
ಪ್ರಜಾ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಪುತ್ರೇಷು ಪುತ್ರವತ್ ಪರಿಪಾಲನೇ || 2.23.26 ||

ಸ ಚೇದ್ ರಾಜನ್ಯನೇಕಾಗ್ರೇ ರಾಜ್ಯವಿಭ್ರಮಶಂಕಯಾ |
ನೈವಮಿಚ್ಛಸಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನ್ ರಾಜ್ಯಂ ರಾಮ ತ್ವಮಾತ್ಮನಿ || 2.23.27 ||

ಪ್ರತಿಜಾನೇ ಚ ತೇ ವೀರ ಮಾ ಭೂವಂ ವೀರಲೋಕಭಾಕ್ |
ರಾಜ್ಯಂ ಚ ತವ ರಕ್ಷೇಯಮಹಂ ವೇಲೇವ ಸಾಗರಂ || 2.23.28 ||

ಮಂಗಲೈರಭಿಷಿಂಚಸ್ವ ತತ್ರ ತ್ವಂ ವ್ಯಾಪೃತೋ ಭವ |
ಅಹಮೇಕೋ ಮಹೀಪಾಲಾನಲಂ ವಾರಯಿತುಂ ಬಲಾತ್ || 2.23.29 ||

ನ ಶೋಭಾರ್ಥಾವಿಮೌ ಬಾಹೂ ನ ಧನುರ್ಭೂಷಣಾಯ ಮೇ |
ನಾಸಿರಾಬಂಧನಾರ್ಥಾಯ ನ ಶರಾಃ ಸ್ತಂಭಹೇತವಃ || 2.23.30 ||

ಅಮಿತ್ರಮಧನಾರ್ಥಾಯ ಸರ್ವಮೇತಚ್ಚತುಷ್ಟಯಂ |
ನ ಚಾಹಂ ಕಾಮಯೇತ್ಯರ್ಥಂ ಯಃ ಸ್ಯಾಚ್ಛತ್ರುರ್ಮತೋ ಮಮ || 2.23.31 ||

ಅಸಿನಾ ತೀಕ್ಷ್ಣಧಾರೇಣ ವಿದ್ಯುಚ್ಚಲಿತವರ್ಚಸಾ |
ಪ್ರಗೃಹೀತೇನ ವೈ ಶತ್ರುಂ ವಜ್ರಿಣಂ ವಾ ನ ಕಲ್ಪಯೇ || 2.23.32 ||

ಖಡ್ಗನಿಷ್ಪೇಷನಿಷ್ಪಿಷ್ಟೈರ್ಗಹನಾ ದುಶ್ಚರಾ ಚ ಮೇ |
ಹಸ್ತಶ್ವರಧಿಹಸ್ತೋರುಶಿರೋಭಿರ್ಭವಿತಾ ಮಹೀ || 2.23.33 ||

ಖಡ್ಗಧಾರಾಹತಾ ಮೇದ್ಯ ದೀಪ್ಯಮಾನಾ ಇವಾಗ್ನಯಃ |
ಪತಿಷ್ಯಂತಿ ದ್ವಿಷೋ ಭೂಮೌ ಮೇಘಾ ಇವ ಸವಿದ್ಯುತಃ || 2.23.34 ||

ಬದ್ಧಗೋಧಾಂಗುಲಿತ್ರಾಣೇ ಪ್ರಗೃಹೀತಶರಾಸನೇ |
ಕಥಂ ಪುರುಷಮಾನೀ ಸ್ಯಾತ್ ಪುರುಷಾಣಾಂ ಮಯಿ ಸ್ಥಿತೇ || 2.23.35 ||

ಬಹುಭಿಶ್ಚೈಕಮತ್ಯಸ್ಯನ್ನೇಕೇನ ಚ ಬಹೂಂಜನಾನ್ |
ವಿನಿಯೋಕ್ತ್ಯಾಮ್ಯಹಂ ಬಾಣಾನ್ಮೌವಾಜಿಗಜಮರ್ಮಸು || 2.23.36 ||

ಅದ್ಯ ಮೇಽಸ್ತ್ರಪ್ರಭಾವಸ್ಯ ಪ್ರಭಾವಃ ಪ್ರಭವಿಷ್ಯತಿ |
ರಾಜ್ಞಶ್ಚಾಪ್ರಭುತಾಂ ಕರ್ತುಂ ಪ್ರಭುತ್ವಂ ಚ ತವ ಪ್ರಭೋ || 2.23.37 ||

ಅದ್ಯ ಚಂದನಸಾರಸ್ಯ ಕೇಯೂರಾಮೋಕ್ಷಣಸ್ಯ ಚ |
ವಸೂನಾಂ ಚ ವಿಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಸುಹೃದಾಂ ಪಾಲನಸ್ಯ ಚ || 2.23.38 ||

ಅನುರೂಪಾವಿಮೌ ಬಾಹೂ ರಾಮ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯತಃ |
ಅಭಿಷೇಚನವಿಘ್ನಸ್ಯ ಕರ್ತೃಣಾಂ ತೇ ನಿವಾರಣೇ || 2.23.39 ||

ಬ್ರವೀಹಿ ಕೋಽದ್ಯೈವ ಮಯಾ ವಿಯುಜ್ಯತಾಂ
 ತವಾಸುಹೃತ್ ಪ್ರಾಣಯಶಃಸುಹೃಜ್ಜನೈಃ |
 ಯಥಾ ತವೇಯಂ ವಸುಧಾ ವಶಾ ಭವೇತ್
 ತಥೈವ ಮಾಂ ಶಾಧಿ ತವಾಸ್ಮಿ ಕಿಂಕರಃ || 2.23.40 ||

ವಿಮೃಜ್ಯ ಬಾಷ್ಟಂ ಪರಿಸಾಂತ್ವ್ಯ ಚಾಸಕೃತ್
 ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ರಾಘವವಂಶವರ್ಧನಃ |
 ಉವಾಚ ಪಿತೋರ್ವಚನೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಂ
 ನಿಬೋಧ ಮಾಮೇಷ ಹಿ ಸೌಮ್ಯ ಸತ್ಪಥಃ || 2.23.41 ||

|| ಇತ್ಯಾರ್ಷೇ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣೇ ವಾಲ್ಮೀಕೀಯೇ ಆದಿಕಾವ್ಯೇ
 ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡೇ ತ್ರಯೋವಿಂಶಃ ಸರ್ಗಃ ||